

Dedno cesarstvo avstrijsko uživa danes zaradi nesmrtnih zaslug cesarja Franca Jožefa I. po širnem svetu največjo veljavo in največji ugled. Pa tudi vsi avstrijski narodi se klanjamo ob stoletnici avstrijskega dednega cesarstva svojemu modremu vladarju in gospodarju Francu Jožefu I. z največjo vdanostjo, ljubeznijo in hvaležnostjo, združeno z gorečo prošnjo do vladarja vseh vladarjev:

„Bog ohrani, Bog obvari
nam cesarja, Avstrijo!“

Brata.

Igra v dveh dejanjih. Spisal *Dečmanov Vinko*.

Osebe:

Matija Kolšek, kmet
Fran Kolar, pisar v pokouju
Jakob Svetel, kmet, vdovec

Martin
Janez } njega otroka.

Prvo dejanje.

Hiša. Pred hišo klop; na nji sedita Martin in Janez.

I. prizor.

Martin. Janez.

Martin. Janez, izpreobrni se!

Janez. Kaj zopet blebečeš? Tiho bodi!

Martin. Ne pijančuj! Mnogo jih je že spravila pijanost v ubošтво, in kaj bova potem, če pridemo v ubošтво in nesrečo? — Zavržena bova od vseh ljudi!

Janez. Kaj meni zato! Živim samo enkrat in takrat naj živim, kakor se spodobi človeku.

Martin. Janez, ti si strasten človek. Oba bova najbrže nekoč nesrečna, in tedaj se boš kesal, da si pijančeval in klel boš svojega poštenega očeta in ga sramotil pred vsem svetom.

Janez. Kaj me briga oče? Prepustil mi je gospodarstvo in sedaj nima ničesar govoriti.

Martin. Oh, ubogi oče! Varal se je! Misлил je, da ima dobrega naslednika, ki bo dvignil hišo; a sedaj se še to podira, kar je oče pridobil z žuljavo roko.

Janez. Še danes grem k sosedu in ga vprašam, če kupi mojo kravo. Za 140 kron mu jo dam, za nič več in nič manj!

Martin. Kaj, tudi iz hleva bi rad vse prodal?

Janez. Denarja potrebujem, zato bom pa vse prodal, kar je v hlevu in nazadnje morebiti tudi hišo.

Martin. Kaj govoriš! Nesrečnež — strastnež! Oče nebeški!

Janez. Tebi bom že dal nekaj denarja, da se lahko preživiš, ni se ti treba jokati, zakaj jok ne pomaga nič.

Martin. Silno sem žalosten! In očetu se bolezen shujša, ko čuje, na kako pot si krenil.

Janez. Oče naj gre v ubožnico!

Martin. Ah, moj Bog! Zblaznel bom! (Vstane in odide.) Oče — Janez!

Janez. Naj se le joče in hlini očetu! Vse skupaj mu nič ne pomaga! (Od daleč začuje hripave glasove.) Aha! Že gre! Sedaj pa gremo v gostilnico in zapil bom vse, kar imam s seboj. Juhe! (Odide.)

II. prizor.

Jakob. Martin.

Jakob (stopi iz hiše. Slabo je oblečen.) Ah, glava me boli. Vedno mislim na svojega sina Janeza in bojim se, da ne bi popolnoma propadel. Sedaj zopet popiva in se veseli med svojimi vinskimi bratci, a ne spomni se, da ima doma bolnega očeta in brata, ki je slaboten, a njegovo srce je plemenito. Janez je že skoraj vse prodal, in težijo me slutnje, da ne bi morebiti še mene kdaj vrgel iz hiše. Sedaj se kesam, da sem prepustil vse njemu, ki mi bo vse zapravlil. Greh pade na mene, ker sem ga preslabo poučil v verskih rečeh. Povprašam gospode s sodnije, ako še lahko vzamem sinu posestvo. Nobenemu očetu ne želim, da bi imel kdaj takega sina, kakršnega imam jaz! Nič se mu ne smilim! Vidi, kako slaboten sem, toda noče se bolj poprijeti dela, da bi me lahko redil na stara leta. Nesrečni sin, nesrečni oče! (Sede na klop in premišlja. Iz žepa vzame pipo in začne pušiti. Medtem pride Martin z nasprotne strani.)

Martin. Ah, nesreča, nesreča! Janez — Janez!

Jakob. Kaj pa je zopet? Ali je kaj naredil?

Martin. Zblaznel bom, zblaznel! Besed, ki sem jih čul iz ust svojega rodnega brata, ne pozabim nikdar — nikoli!

Jakob. Ali te je preklinjal, podil iz hiše!

Martin. Da, da! Ne mene, ampak vas!

Jakob. Kaj, mene podi lastni sin iz hiše? Ne, to ni mogoče, moj sin še ni tako daleč zabredel, da bi podil očeta iz rojstne hiše! Grozno!

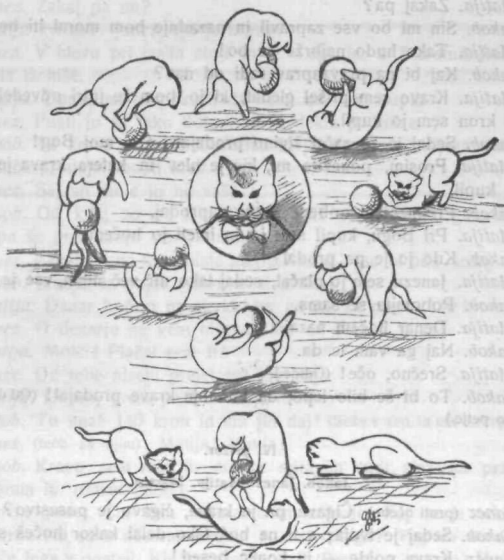
Martin. Grozno, toda resnično!

Jakob. Kaj mora človek vse čakati na stare dni!

Martin. V ubožnico, je dejal, da bi šli in ga ne nadlegovali doma!

Jakob. V ubožnico me pošilja — mene, očeta? Martin, moliva vsak večer za izpreobrnjenje njegovo, in Bog nas usliši!

Martin. Da, molil bom neprestano. Oče, zdravi ostanite, jutri se zopet vidiva, sedaj grem v listje spat, ker moram jutri zgodaj vstati. Zdravo, oče! (Odide.)

❖ Zabava naše muce ❖

Jakob. Dobro spi, Martin! (Malo pomišlja.) Res, lepo je to od Martina, da tako ljubi in spoštuje svojega očeta! (Začuje korake.) Kdo neki prihaja ob takem času?

III. prizor.

Jakob. Matija. Kolšek.

Matija. Dober večer, oče! Kako se kaj počutite?

Jakob. Slabo, jako slabo!

Matija. Zakaj pa?

Jakob. Sin mi bo vse zapravil in nazadnje bom moral iti beračit.

Matija. Tako hudo najbrže ne bo!

Jakob. Kaj bi pa pravzaprav radi od nas?

Matija. Kravo sem prišel gledat, ki jo bom že jutri odvedel od vas. Za 140 kron sem jo kupil.

Jakob. Sedaj je že začel živino prodajati! Oh, moj Bog!

Matija. Prosim, pokažite mi, kje je hlev in katera krava je tista, ki sem jo kupil.

Jakob. Pri meni ni nobene krave naprodaj.

Matija. Pri Bogu, kupil sem jo in imeti jo hočem.

Jakob. Kdo jo je pa prodal?

Matija. Janezu sem jo plačal, sedaj tako nič več nima, vse je zapravil.

Jakob. Pobotajta se sama.

Matija. Denar hočem nazaj.

Jakob. Naj ga vam le da.

Matija. Srečno, oče! (Odide.)

Jakob. To bi še bilo lepo, da bi moje krave prodajal! (Od daleč začuje Janezovo petje.)

IV. prizor.

Jakob. Janez. Matija. Martin

Janez (proti očetu.) Čigava pa je krava, čigavo je posestvo?

Jakob. Sedaj je tvoja; a ti ne boš tako delal kakor hočeš sam!

Janez. Krava pojde — in konec besed!

Jakob. Pomisli vendar, kaj boš potem, če vse zapraviš?

Janez. Bogataš že ne!

Jakob. Janez, tebi se zdi vsa ta reč smešna; a ni tako.

Janez. Oče, le ne modrujte preveč.

Jakob. Ko si bil mlad, sem premalo modroval, če bi bil, bil bi čisto drugačen človek, Janez!

Janez. Ali nisem dovolj izobražen?

Jakob. Ah, pa koliko premalo, dosti premalo. Olike nimaš prav nič!

Janez. Kaj pravite? Ne zamerite se mi, drugače greste še danes iz hiše! Tukaj sem jaz gospodar. Vi nimate ničesar iskati v moji hiši!

Jakob. Moj sin, moj sin! Grdo ravnaš s svojim očetom, Bog te bo kaznoval.

Janez. Bog bo kaznoval vas, ker me tako ponižujete.

Jakob. Nikoli več ne bom vesel! Moje življenje visi le še na niti, in kmalu me bo konec. Tedaj boš lahko delal, kar boš hotel.

Janez. In tudi beračiti bom smel, ako bo treba.

Jakob. Saj pravim: Imovite kmetiške rodovine sin bo še beračil. Žalostno!

Janez. Ne bo, ne bo beračil. Moje roke so še tudi močne.

Jakob. Tvoj duh pa je slab, silno slab! Največji neumnež se gre s teboj merit v modrosti.

Janez. Zakaj pa ne?

Matiija (vstopi). Janez, kje je krava?

Janez. V hlevu pri jaslih stoji in jé. Lepa je; a žalostna, ker ve, da bo morala iz hiše.

Matiija. Danes mi jo pokaži, da vem, kaj sem kupil.

Janez. Pusti jo še tako dolgo, da jo dekla pomolze.

Jakob. Te krave ne pustim prodati in je ven. Brez mojega dovoljenja ne bo nihče prodajal mojih krav.

Janez. Saj so moje in ne vaše.

Jakob. Od kdaj so pa tvoje? Ti moraš samo voditi gospodarstvo, tvojega pa še pred mojo smrtjo ni nič.

Janez. Zakaj mi pa tega niste prej povedali, vse bi bilo sedaj drugače.

Jakob. Matiija, le pojdi, odkoder si prišel!

Matiija. Denar hočem nazaj, ki sem ga dal za kravo. 140 kron je bilo.

Janez. O denarju ne vem ničesar, ker mi še nisi plačal.

Matiija. Molči! Plačal sem ti!

Janez. Od tebe nisem prejel niti krajcarja.

Matiija. Dobro, grem pa k sodniji. (Odide.)

Jakob. Tu imaš 140 kron in mu jih daj! (Seže v žep in mu našteje denar.)

Janez (teče za njim). *Matiija!* *Matiija!*

Jakob. Kravo sem rešil in morda spravim tudi sina na pravi pot. Spat moram iti. (Odide v hišo.)

Martin (pride). Čul sem ropotanje in kričanje. Kaj se je neki prigodilo? Morda sta se z očetom kregala ali kaj takega? (Pogleda skozi okno v sobo.) Oče lega v postelj. Kje je tedaj Janez? (Pogleda v daljavo.) Ravno prihaja! Dobro bo, nič ni pijan! Njegova duša je morda rešena!

Zavesa pade.

Drugo dejanje.

Lepo opravljena soba. V sredi miza. Zraven nje sedita Martin in Janez.

I. prizor.

Martin. *Janez.*

Martin. Kje pa je oče, Janez?

Janez. V sobi leži, bolan je.

Martin. Pusti pijančevanje in pametno gospodari, da bomo napredovali. Sedaj stojimo že prav slabo.

Janez. Sklenil sem res; a ne vem, če bom mogel držati obljubo.

Martin. Potrudi se in pojde. Kaj sta pa včera imela z očetom?

Janez. Kravo sem prodal, oče pa je ni hotel dati.

Martin. Kaj pa je bilo potem?

Janez. Oče je dal svojih 140 kron, da sem lahko vrnil, kar mi je dal kupec za kravo.

Martin. Naredi tukaj pred menoj trden sklep, da ne boš več pijančeval!

Janez. Tega ti pa ne morem obljubiti, ker ne vem, ali ne bom še danes močno pijan.

Martin. Ko bi vedel, kako grdo te je videti pijanega, bi se nikoli ne napil.

Janez. Močno se tako ne napijem, če se pa malo, to nič ne de.

Martin. Vino imamo samo zato, da se človek pokrepča, ne pa, da se ga napije. (Začujeta korake.)

Janez. Ali čuješ korake? Kdo neki prihaja?

Martin. Bog mi pomagaj! Da bi le ne bil kdo izmed tvojih vinskih prijateljev.

Janez. Morda ne! Bolje bi bilo, ko bi ne bil!

II. prizor.

Fran Kolar. Prejšnja.

Fran. Zdravo, Janez!

Janez. Dober dan! Kako ti kaj gre?

Fran. Dobro se mi godi, dobro. Pa se ne spomniš, zakaj sem prišel?

Janez. Ne morem se spomniti, kaj bi bilo.

Fran. Svoj god obhajam!

Janez. Voščim ti vse dobro na svetu!

Fran. Pojdiva v krčmo, da poslaviva moj god.

Janez. Dobro! Pa takoj! Dolgo ne smem izostati z doma, drugače se oče krega.

Fran. Hitro se napravi in pojdi! Najbližja krčma je oddaljena od tukaj pet minut. Tja pojdiva, tam bova pila in pela.

Janez. Prav veselo bo ali pa žalostno. Žalostni so spomini na pretekla leta in še žalostnejše je, ko vidim, kako se podira moje gospodarstvo.

Fran. Pa si še vendar najbogatejši kmet med nami.

Janez. Ne verjamem. Vidoma gre vse nazaj, in naposled bom še beračil.

Fran. Tisto pa ne. Janez Svetel ne bo beračil. Kaj takega ni mogoče. Najimovitejši kmet naj bi beračil! To ni mogoče!

Janez. Nejasna mi je prihodnost — in najbrže bo grda — neizrečeno grda!

Fran. Ne verjamem!

Janez. Boš pa videl, da sem govoril resnico.

Fran. Kar pojdiva!

Janez. Zdravo, Martin! Kmalu se vidiva! (Odideta.)

Martin. Zopet bo začel popivati in ne bo ga več mogoče spraviti na pravi pot. Tudi mene bi bolelo, ko bi videl svojega brata nesrečnega zaradi pijače. Žalostno!

III. prizor.

Martin. Jakob.

Jakob. Kje pa je Janez?

Martin. S pisarjem je odšel v gostilnico obhajati god.

Jakob. Čigav god pa je?

Martin. Kolarjev. Ali ne veste, da je danes sv. Frančišek?

Jakob. Saj je res. Svojemu bratu sem tudi pozabil čestitati.

Martin. Zameril tako ne bo, ker ve, da se težko pripravite na tako pot.

Jakob. Pojdi k njemu in mu čestitaj v imenu naše rodovine.

Martin. Kdaj naj pa grem? Sedaj imam čas, pozneje grem pa nastiljati živini.

Jakob. Kar sedaj pojdi in opravi to, kar sem ti naročil.

Martin. Pa grem. Z Bogom! (Vzame klobuk in odide.)

Jakob. Veselo je gledati mojega sina, kako me sluša. Vse bi storil zame, če bi mogel. Toda Janez se ne zmeni zame. Ne pomisli nikoli na svojega očeta; a pije po gostilnicah, da je kar grdo gledati. Že stare ženice pravijo, da bo mladi gospodar vse zapravil. Res je, vse gre nazaj, odkar ima Janez posestvo v rokah, vse gre rakovo pot. Nesrečni bomo še vsi in hodili bomo od hiše do hiše in prosili miloščine. Tedaj se bo spominjal, kako je prej dobro živel in rad bi zopet imel posestvo; a vse bo tedaj pri kraju. Vsak človek nam bo privoščil to nesrečo, ker bo vedel, da je samo po naši nemarnosti prišlo tako daleč. Gorje meni — staremu očetu, gorje nadepolnemu sinu in gorje njegovemu bratu!

Gorje, kdor nima doma,
kdor ni nikjer sam svoj gospod,
naj križem svet preroma,
saj vendar tujec je povsod!

(Medtem se Martin vrne.)

Jakob. Kako si opravil?

Martin. Dobro, vse je dobro. Zahvaljuje se za čestitko, vas pozdravlja in vam želi sreče.

Jakob. Naj bi je rajši želel Janezu, ki sedaj popiva. Njemu privoščim sreče, da ne bi več pijančeval.

Martin. Če bi mu šlo vse po sreči, bi še bolj pijančeval, ker privede ravno sreča marsikoga do strasti.

Jakob. Strast je kot črv, ki razjeda človeku srce. Koliko hudih reči se zgodi samo zaradi strasti.

Martin. Ali se je Janez že vrnil?

Jakob. Ni ga še. Kje je neki še? Morda še pije? Pojdi gledat in ga privedi domov.

Martin. Takoj grem! (Odide.)

Jakob. Zavedli so ga hudobni ljudje, ki so ga hoteli spraviti ob vse imetje. Janez, usliši prošnje svojega starega očeta! (Poklekne in pogleda proti nebu.) Oče nebeški! Usmili se mene ubogega starega očeta in spravi sina na pravo pot! Drugače je konec mojemu življenju, od žalosti bom moral umreti. Poglej, kaj bo potem sirota sama na svetu, kadar ne bo več mene! Usliši mojo prošnjo, usliši jo, o Bog! (Vstane.)

IV. prizor.

Janez. Martin. Prejšnji.

Janez (vstopi). Kako mi je hudo.

Jakob. Zakaj si pa šel v gostilnico?

Janez. Obhajali smo Kolarjev god in povabil me je, naj grem z njim.

Martin. Pa sem ti rekel, da ne pojdi.

Janez. Od sedaj naprej ne bom več pijančeval.

Jakob. Reci še enkrat, prisezi!

Janez. Prisezam pri živem Bogu, da nikdar več ne okusim pijače!

Jakob. Torej me je le Bog uslišal!

Martin. Ves večer sem molil zate, da bi se izpreobrnil; a Bog me je uslišal.

Jakob. Tvoja duša je rešena!

Martin. Poprimi se sedaj gospodarstva, in blagoslov božji pride nad nas!

Zavesa pade.

Junaki.

Zlate moje rožice,
ve ste mehke kožeice!

Komaj mrazek vas poliplje,
že se cvetje vam osiplje.

Mi pa mladi smo, krepki,
mraz prav malo nas skrbi.

Kaj, če mrzel veter piše?
Saj imamo gorke hiše!

V hiši mi se grejemo,
vetrčkom se smejemo;
a če brije krog nas sapa,
gorka nas varuje kapa.

Borisov.

